

Актуальні проблеми сімейної педагогіки в контексті Нової української школи

Семеній Наталія Олегівна, старша викладачка
кафедри початкової освіти Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидатка педагогічних наук

Анотація. Донині невичерпним джерелом наукової теорії та практики навчання і виховання залишається сімейна педагогіка, котра потребує сталого реагування з боку всіх зацікавлених сторін та суб'єктів. Основним завданням дослідження є висвітлення основних проблем сімейної педагогіки, з якими стикається сучасне батьківство, визначення пріоритетних напрямів щодо подальшої роботи.

Ключові слова: сім'я; сімейне виховання; сімейна педагогіка; батьки; учні початкової школи; Нова українська школа.

Швидкі зміни, які відбуваються сьогодні в українському суспільстві, поступово ведуть до нових соціальних умов проживання в цивільному середовищі. Особливо гостро це відчуває і від цього страждає підростаюче покоління, від якого залежить, яким буде життя у майбутньому. На превеликий жаль, нинішня молодь втрачає моральні і сімейні цінності. Але поряд з тим вона має великий потенціал, запал, енергію, котрі необхідно спрямовувати у правильне і корисне русло.

Провідну роль у вихованні й соціалізації дитини мають відігравати батьки, адже успіх сімейного виховання великою мірою залежить від організації домашнього побуту і становлення сімейних традицій. Проте українські реалії засвідчують, що нинішня сім'я здебільшого перебуває у кризовому становищі: зростає психологічна напруга, збільшується кількість стресових ситуацій, з'являються нові, часом скороминучі і необґрунтовані цінності. Усе це негативно позначається на життєдіяльності родини.

Зараз ведеться багато дискусій щодо різноманітних аспектів сімейного виховання. Для того, щоб виховання дітей було ефективним, назріла необхідність у тісній співпраці двох сторін, дуже близьких для дитини, це батьки і учителі. Разом вони формують у школярів уявлення про систему цінностей, їх життєві пріоритети.

Варто згадати, що довгі роки у нашій країні діяла система державно-політичної влади, що регламентувала усі сфери людського життя, про сімейне виховання говорилося досить мало.

Сімейна педагогіка як практика виникла одночасно з формуванням у соціумі такого осередку, як родина. Як галузь педагогічної науки, вона порівняно молода.

Теоретичні основи сімейної педагогіки були закладені у працях Ф. Рабле «Гаргатюа і Пантагрюель» (1535 р.); Ж.-Ж. Руссо «Еміль, або Про виховання» (1762 р.); Й. Г. Песталоцці «Лінгард і Гертруда» (1795 р.), А. С. Макаренка

«Книга для батьків» (1937 р.), В. А. Сухомлинського «Батьківська педагогіка» (1975 р.), К. Д. Ушинського «Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології» (1868 – 1869 рр.) і багато інших.

Серед сучасних науковців зазначену проблему досліджують В. М. Галузяк, А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко, Н. Є. Мойсеюк, М. І. Сметанський, О. Є. Олексюк, В. І. Шахов та ін.

Особливого значення вона набуває в контексті трансформаційних змін у початковій школі. Так, одним із принципів Нової української школи є партнерство між учителями та батьками. Саме воно допомагає налагодити ефективну взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу.

Проведене опитування серед батьків учнів 1-4-х класів ЗОШ продемонструвало, що сучасні батьки все більше виявляють бажання впливати на навчально-виховний процес. Таким чином, на вчителів покладена значна відповідальність щодо забезпечення розуміння батьками сучасних змін у змісті освіти та допомога і підтримка їх у контексті вивчення навчальних предметів.

Учителі створюють групи в таких месенджерах, як Viber Telegram, WhatsApp, Facebook Messenger, де активно спілкуються з батьками, розкривають їм не лише особливості навчально-виховного процесу, а й демонструють здобутки їхніх дітей. Такі варіанти взаємодії мотивують батьків підтримувати та допомагати у навчанні, вирішенні проблемних завдань, проєктів тощо.

У контексті педагогіки співробітництва вчителі повинні:

- допомагати батькам здобувати спеціальні знання про стадії розвитку своїх дітей;

- сприяти обізнаності батьків щодо особливостей впровадження ефективних способів виховання в дитини сильних сторін характеру і чеснот залежно від їх індивідуальних особливостей [1, с. 14].

До проблем сімейної педагогіки у контексті Нової української школи відносимо:

- бажання батьків порівнювати успіхи своєї дитини з іншими. Їм важко усвідомити, що школа формує особистість, яка має орієнтуватися на свої особистісні якості та розвивати саме їх;

- сучасні діти проявляють високий рівень агресивності та нервового збудження, що спричинено рядом факторів, основним серед них є відсутність емоційного контакту між дітьми та їх батьками. Батьки здебільшого зорієнтовані на матеріальному забезпеченні та недостатньо приділяють увагу налагодженню емоційного контакту зі своїми дітьми;

- батьки перекладають усю навчальну функцію на школу, бажаючи отримати гарний результат навчальної діяльності лише за рахунок праці вчителя на уроці та у позаурочній діяльності. Однак вони забувають, що в контексті НУШ має відбуватися педагогічне партнерство школи та сім'ї, за якого батьки мають брати безпосередню участь у допомозі своїм дітям під час навчання. Їхнім обов'язком є створення вдома середовища, що заохочують до навчання; допомога у діяльності, пов'язаній зі школою, за методичної

підтримки вчителів; сприяння розвитку учнів за допомогою методичних порад учителя та ін.;

– посилився вплив на дитячу психіку кіно і відеофільмів, здебільшого зарубіжних. На жаль, зміст фільмів відображає чужі звичаї та мораль, що демонструють силу влади, грошей та збагачення. Таким чином, такі моральні установки, як дружба, повага, емпатійність до ближніх, підтримка та допомога оточуючим відходять на другий план.

Батькам варто звернути увагу на той контент, яким цікавляться їхні діти, для того, щоб сформувати у них правильні цінності та нівелювати той рівень агресії, який демонструє сучасна кіноіндустрія:

– зміни в морально-психологічному кліматі сім'ї. Батькам не вистачає знань та умінь взаємодіяти зі своїми дітьми. Вони не знають, як впливати на дитину, як з нею ефективно спілкуватися, яким чином проявляти до неї любов та турботу, щоб вона їх сприймала не лише як батьків, але й друзів, з якими можна поділитися та які завжди підтримають незважаючи на проступок. Для того, щоб правильно донести інформацію до батьків, учитель має залучити їх до активної співпраці, проводити просвіту для тих, кому вона необхідна. Так значно підвищиться рівень їхньої батьківської освіченості.

Основними напрямками роботи з усунення зазначених недоліків є педагогічна освіта батьків (просвіта). Вона охоплює такі форми роботи, як:

– батьківські читання (передбачає не тільки прослуховування батьками інформації, наданої вчителем чи іншим фахівцем, а й самостійне вивчення літератури за обраною проблемою);

– батьківські педагогічні конференції (дозволяє розширити, поглибити та закріпити знання про виховання дітей. Тема конференції завжди конкретна, повідомляється заздалегідь);

– консультації (психолого-педагогічні дні довіри). Метою консультацій є вирішення конкретних особистих питань, які постають перед батьками у повсякденному житті);

– педагогічний консилиум (форма спілкування учнів, учителів, батьків, метою якої є цілісне, всебічне вивчення особистості учня, вироблення єдиної педагогічної позиції);

– лекція (послідовний монологічний виклад узагальнених знань. Цінність лекції полягає в тому, що нею можна охопити практично усі проблеми сімейного виховання);

– батьківські університети (у певний час і певні дні проводяться лекції, педагогічні консультації, семінарські та практичні заняття, де не лише надаються поради батькам, але й відбувається обмін досвідом виховання, думками, організовуються виставки літератури);

– бесіда (має необмежений діапазон тем та проблем, використовується у зв'язку з виникненням виховної потреби, дозволяє з'ясувати та узгодити думки, позиції, виробити взаєморозуміння);

– семінар (передбачає попередню самостійну роботу батьків і учителів (вивчення літератури, досвіду, підготовку виступів, доповідей, тез, питань);

– педагогічний практикум (форма вироблення у батьків педагогічних умінь з виховання дітей, з ефективного вирішення будь-яких педагогічних ситуацій, своєрідне тренування педагогічного мислення батьків-вихователів);

– тематичні вечори та вечори запитань і відповідей (проводяться після діагностики батьківських проблем, які виникають у вихованні дітей та у взаємовідносинах з ними. На вечори запрошуються спеціалісти та батьки дітей певного віку);

– інтерактивні форми роботи (батьківські ринги, спільний проєкт, синтез думок, тренінги, акваріум, коло ідей тощо). Допомагають максимально активізувати батьківський потенціал та сприяють розвитку комунікативних умінь і навичок батьків.

Сучасна сімейна педагогіка повинна стати більш гнучкою і практичною, враховувати зміни, що відбуваються в суспільстві, виступати просвітителем батьків з питань навчання та організації виховання дітей у сім'ї, озброювати їх практичними знаннями та вміннями взаємодії з ними, встановлювати партнерські взаємини – школа – батьки – учителі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція Нової української школи [Інтернет]; 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Гордійчук О. Є. Бесіди з батьками молодших школярів. Київ : Шкільний світ, 2010. 112 с.